

GENEUGTEN IN HET WALD: GROENLO EN HET WESTFAALS

Het postkantoor van Groenlo, winter 1909

In 1991 stelden Hermann Niebaum en ik in *Taal en Tongval* themanummer 4 dat 'lexikografische projecten die betrekking hebben op grote dialektgebieden eenmalig [zijn], en daarom moeten ze [...] ook als onderzoeksinstrument kunnen dienen'. Zo'n project is ook het WALD. Het WALD bevat informatie over o.a. betekenis, regiovarianten en voorbeeldzinnen. Die informatie is geselecteerd uit een groot aantal plaatsen, zodanig dat de taalvariatie op verantwoorde wijze tot uitdrukking komt. De indrukwekkende dataverzameling, de analyses en de systematische presentatie vormen de spreekwoordelijke goede wijn. Als hommage wil ik met een voorbeeld laten zien hoe het WALD en z'n 'Telgen', oftewel de nevenreeks van interessante woordverzamelingen, onderzoeksinstrument kunnen zijn in subdisciplines waaraan men in eerste instantie niet zou denken, zoals de historische fonologie. Ik maak gebruik van Telge nr. 9, 'n Spierken zuver Grols. 'n Verzameling woorden en oetdrukkingen oet

Grolle, door drs. H.B.M. Temminghoff m.m.v. WALD-redacteur dr. A.H.G. Schaars.

Het dialect van Groenlo heeft qua klankleer een bijzondere positie. In oospronkelijk open lettergrepen komen vrij vaak korte klinkers voor, vergelijk:

A *leppel*, *etten*, *brekken* 'lepel, eten, breken'

B *kopper*, *potten*, *kokken* 'koper, poten, koken'

C *gevvēl*, *ezzel*, *kreggel* 'gevel, ezel, kregel'
D *ovver*, *baoge*, *vlöggel* 'over, boog, vleugel'

Andere gebieden in de Achterhoek wijken in één of meer van de groepen A t/m D af door overeenkomstige woorden met lange vocalen (*laepel*, *kaoper*, *gevel/gaevel*, *aover*). Groenlo heeft, afgezien van *baoge* in rij D, korte vocalen. Daarmee houdt het Groenloos vast aan de oudste nog aanwezige fase van eerdere Westfaalse tweeklanken. Daardoor is het Groenloos vergelijkbaar met het dia-

lect van Noordoost-Twente (zie ook *Handboek Nedersaksisch*, o.m. p. 93).

Inspecteren we Telge 9 dan wordt dit beeld van korte vocalen versterkt door heel wat andere woorden met een korte klinker. Toch treffen we ook meer woorden aan met een lange klinker dan er in het Handboek en in Broekhuysens dissertatie over het Zelhems staan. Voorbeelden daarvan zijn *staove* (naast *stovve*), *stoof*, *aover* 'over' naast *ovver*, *waeme* naast *weme* 'pastorie', *traenn* 'treden', *praeken* 'preken'. Al ervaren we daarmee dat rekking toch enig terrein ingenomen heeft, Groenlo blijft bijzonder. Met dank aan één van de Telgen van het WALD en aan het WALD zelf. Want daarin kan men de regionale verspreiding opzoeken van woorden als *etten* (De mens-B, blz. 267), *kokken* (De mens-A, blz. 365-366), *gevvēl* ('t Huus, blz. 4), *vlöggel* (De wereld-B, blz. 338), *stovve* ('t Huus, blz. 76) en *praek* (De mens en zien näösten-B, blz. 411).

Henk Bloemhoff